

Restoratívna justícia a implementačná fáza programov

*mediácia a restoratívna konferencia v systéme probačnej a mediačnej služby
v podmienkach Slovenskej republiky*

Názov projektu

„Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike,“ (ďalej len „ADR“.)

Programy restoratívnej justície po vznesení obvinenia, v prípravnom konaní a konaní pred súdom realizuje probačný a mediačný úradník „prostredníctvom projektu ADR, túto činnosť zabezpečuje špecialista pre trestnú mediáciu“.

Probačný a mediačný úradník (ďalej len „PaMÚ“) - vykonáva činnosť v štátnozamestnaneckom pomere na okresnom súde v obvode príslušného krajského súdu alebo na krajskom súde; jeho služobným úradom je krajský súd. V rámci metodických usmernení implementuje jednotlivé programy restoratívnej justície do aplikačnej praxi prostredníctvom mediácie a restoratívnej konferencie.

„Trestná mediácia“¹ (zákon č. 550/2003 Z. z.) je súčasťou komplexu cielených programov, ktoré nám ponúka Restoratívna justícia. Aplikácia týchto programov (trestnej mediácie) závisí od správnej prezentácie a implementácie samotného procesu. **Restoratívny proces** je každý proces, v ktorom obeť a páchateľ, a v prípade potreby všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti postihnutí trestným činom, sa spoločne aktívne zúčastňujú na riešení záležitostí vyplývajúcich z trestného činu prostredníctvom probačného a mediačného úradníka, ktorý je v pozícii mediátora pre trestné veci.² Restoratívne procesy v našich podmienkach, môžu byť aplikované prostredníctvom trestnej mediácie, vo vhodných prípadoch aj prostredníctvom restoratívnej konferencie. **Restoratívny výsledok je** v podstate dohoda dosiahnutá v dôsledku restoratívneho procesu. Restoratívne výsledky zahŕňajú odpovede na programy, ako sú napr. reparácia (odškodnenie), reštitúcia a verejnoprospešná činnosť, atď., čiže sú zamerané na uspokojenie individuálnych a kolektívnych potrieb a plnenie záväzkov (dohody) strán a dosiahnutie znovu začlenenia obete a páchateľa do spoločnosti. Je nešťastím, ak tieto procesy sú čiastočne prehliadané odbornou verejnosťou a následne ich určitým spôsobom eliminujú len do roviny dohody o náhrade škody. Na základe týchto ale aj ďalších skutočností možno uviesť, že efektívnosť restoratívnej justície, napr. z pohľadu zotavovania obetí, dezistencie páchatel'ov a uspokojovanie potrieb účastníkov mediácie v trestných veciach má svoje nezastupiteľné miesto.

Probačný a mediačný úradník - je nevyhnutné, aby v požadovanej miere ovládal základne atribúty restoratívnej justície.

¹ Trestná mediácia rieši konfliktný stav, ktorý vznikol v súvislosti so spáchaným trestným činom a rieši následok trestného činu v širšom kontexte, nemôže byť limitovaná len na náhradu škody.

² **Predmet a právomoc PaMÚ v trestnej mediácii** sú uvedené v zákone č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch.

Program restoratívnej justície - je každý program, ktorý používa restoratívne procesy a snaží sa dosiahnuť restoratívne výsledky.

Restoratívny proces - je každý proces, v ktorom obeť a páchateľ, a v prípade potreby všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti postihnutí trestným činom, sa spoločne aktívne zúčastňujú na riešení záležitostí, vyplývajúcich z trestného činu, obvyčajne s pomocou tzv. uľahčovateľa. Restoratívne procesy môžu zahŕňať mediáciu, konferencie a kruhy vydávajúce rozsudky.

Restoratívny výsledok - je dohoda dosiahnutá v dôsledku restoratívneho procesu. Restoratívne výsledky zahŕňajú odpovede a programy, ako sú napr. reparácia (odškodnenie), reštitúcia a verejnoprospešná služba, zamerané na uspokojenie individuálnych a kolektívnych potrieb a plnenie záväzkov strán a dosiahnutie znovuzačlenenia obeť a páchateľa do spoločnosti.

Strany - sú obeť, páchateľ a všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti postihnutí trestným činom, ktorí sa môžu zúčastniť na restoratívnom procese.

Obeť a páchateľ – v trestnej mediácii sa musia obvyčajne dohodnúť na základných faktoch prípadu ako základe pre ich účasť na restoratívnom procese. Účasť páchateľa nebude použitá ako dôkaz o priznaní viny v nasledujúcom súdnom konaní.

Uľahčovateľ (facilitátor) - je osoba, ktorej úlohou je spravodlivo a nestranne uľahčovať účasť strán na restoratívnom procese, v podmienkach SR je to probačný a mediačný úradník.

- **Probačný a mediačný úradník** – pred pridelením prvej mediácie, musí o.i. preukázať, že v dostatočnej miere ovláda:
-

Metodické pokyny a odporúčania

s akcentom na dosiahnutie požadovanej efektivity pri implementácii programov restoratívnej justície

CEPEJ(2007)13

Európska komisia pre efektívnosť fungovania justície (CEPEJ)

Metodické pokyny pre lepšiu implementáciu súčasného odporúčania týkajúceho sa mediácie v trestných záležitostiach

Úvod

1. Na Treťom summite Rady Európy (Varšava, máj 2005) hlavy štátov a vlád sa zaviazali, že budú „úplne využívať normotvorný potenciál Rady Európy“ a "podporovať implementáciu a ďalší rozvoj právnych nástrojov a mechanizmov právnej spolupráce Organizácie". Súčasne rozhodli, že „budú pomáhať členským štátom pri zabezpečovaní spravodlivého a rýchleho výkonu spravodlivosti a rozvoji alternatívnych prostriedkov pre riešenie sporov“.
2. Na základe týchto rozhodnutí CEPEJ, ktorá má vo svojich stanovách uvedený ako jeden z cieľov „umožňovať lepšiu implementáciu medzinárodných právnych nástrojov Rady Európy týkajúcich sa efektívnosti a spravodlivosti súdництва“, zahrnula medzi svoje priority novú činnosť zameranú na uľahčenie efektívnej implementácie nástrojov a štandardov Rady Európy týkajúcich sa alternatívneho riešenia sporov.
3. Preto bola vytvorená Pracovná skupina pre mediáciu (CEPEJ-GT-MED), ktorej úlohou je merať dopad príslušných odporúčaní Výboru ministrov, konkrétne:
  - Odporúčania Rec(98)1 o mediácii v rodinných sporoch,
  - Odporúčania Rec(2002)10 o mediácii v občianskoprávných záležitostiach,
  - Odporúčania Rec(99)19 týkajúceho sa mediácie v trestnoprávných záležitostiach,
  - Odporúčania Rec(2001)9 o alternatívach súdneho riešenia sporov medzi administratívnymi orgánmi a súkromnými osobami, v členských štátoch a odporučiť špecifické opatrenia pre uľahčenie ich efektívnej implementácie, a následné zlepšenie uplatňovania princípov mediácie obsiahnutých v týchto odporúčaníach.
4. Tento dokument sa týka Odporúčania Rec(99)19 o mediácii v trestnoprávných záležitostiach. Ďalšie tri odporúčania, ktoré sa týkajú mediácie v rodinných sporoch, mediácie v občianskoprávných záležitostiach a alternatív súdneho riešenia sporov medzi administratívnymi orgánmi a súkromnými osobami, vyžadujú špecifický prístup a sú skúmané v samostatných dokumentoch.
5. Na prvej schôdzi Pracovnej skupiny (Štrasburg, 8.-10. marca 2006) bol vypracovaný dotazník, ktorého cieľom je zistiť, do akej miery sú členské štáty oboznámené s uvedenými odporúčaniami a ako sa rozvíja mediácia v týchto krajinách v súlade s princípmi obsiahnutými v týchto odporúčaníach. Dotazníky boli poslané 16 reprezentatívnym štátom.

6. Na dotazník prišlo 52 odpovedí od členských štátov a odborníkov a p. Julien LHUILLIER (Francúzsko), vedecký expert, vypracoval správu sumarizujúcu tieto odpovede. O mediácii v trestnoprávných záležitostiach boli však poskytnuté len obmedzené informácie. Od prijatia uvedeného odporúčania koncept a rozsah mediácie v trestnoprávných záležitostiach sa vyvíjali a vznikol širší pojem „restoratívnej justície“, zahŕňajúci „mediáciu medzi obeťou a páchatelom“². Preto bolo navrhnuté, aby bola vykonaná ďalšia práca na aktualizácii odporúčania. Pred jej vykonaním však bude potrebné podrobnejšie zhodnotiť dopad restoratívnej justície v členských štátoch na základe aktuálnych a porovnateľných údajov.
7. Ako sa dalo čakať, boli zistené značné rozdiely medzi členskými štátmi v spôsobe, akým prebiehala mediácia medzi obeťou a páchatelom, najmä v dôsledku nasledujúcich prekážok:
- § nedostatočná informovanosť o restoratívnej justícii a mediácii
  - § nedostatočná dostupnosť mediácie medzi obeťou a páchatelom pred odsúdením a po odsúdení
  - § právo odporučiť stranám mediáciu obmedzenú len na jednu inštitúciu trestného súdnictva
  - § relatívne vysoké náklady na mediáciu
  - § nedostatočné odborné vzdelávanie a rozdiely v kvalifikácii mediátorov.
8. Vzhľadom na tieto prekážky a na skutočnosť, že procesy restoratívnej justície môžu slúžiť ako alternatíva tradičnej justície a ako nástroj pre riešenie konfliktov, ale aj vzhľadom na jej schopnosť napraviť škodu a obmedziť recidívu, Pracovná skupina vypracovala nasledujúce nezáväzné metodické pokyny, aby pomohla členským štátom implementovať Odporúčanie týkajúce sa mediácie v trestnoprávných záležitostiach.

1. Dostupnosť mediačných služieb

Aby sa zabezpečila rovnaká dostupnosť mediačných služieb, je potrebné prijať opatrenia zamerané na podporu a vytvorenie uskutočniteľných plánov mediácie v čo najširšej geografickej oblasti, na všetkých stupňoch trestného súdneho konania vrátane vykonávania sankcií.

1.1 Podporovanie mediačných projektov členskými štátmi

Členské štáty by mali uznať a podporovať existujúce aj nové uskutočniteľné plány mediácie prostredníctvom finančnej podpory a iných foriem podpory. Ak boli vytvorené úspešné programy mediácie, členské štáty by mali rozšíriť ich dostupnosť prostredníctvom informovania, vzdelávania a kontroly.

1.2 Úloha sudcov, prokurátorov a ostatných trestnoprávných orgánov

Sudcovia, prokurátori a ostatné trestnoprávne orgány plnia dôležitú úlohu v rozvoji mediácie. Mali by byť schopní poskytovať informácie, organizovať informačné stretnutia o mediácii, a podľa možnosti vyzývať obeť a/alebo páchatelov k použitiu mediácie a/alebo postúpiť vec na mediáciu. Členské štáty by mali nadviazať a/alebo zlepšiť spoluprácu medzi trestnoprávnymi orgánmi a mediačnými službami s cieľom efektívnejšie pôsobiť na obeť a páchatelov.

1.3 Úloha sociálnych orgánov a nevládných organizácií

Členské štáty by mali uznávať sociálne orgány, organizácie poskytujúce pomoc obetiam a ostatné organizácie zúčastňujúce sa na trestnoprávnom systéme, pretože plnia dôležitú úlohu v podporovaní restoratívnej justície a mediácie. Ak je to možné, tieto orgány môžu vyzvať obeť

a/alebo páchatelov k použitiu mediácie. Môžu napríklad plniť určitú úlohu pri uskutočňovaní mediácie, ponúkaní rôznych foriem restoratívnej justície, ako aj pri podporovaní strán sporu.

1.4 Úloha právnych zástupcov

Kódexy správania právnych zástupcov by mali zahŕňať povinnosť alebo odporúčanie pre právnych zástupcov, aby prijali opatrenia zamerané na poskytnutie relevantných informácií, a v prípade potreby navrhnúť použitie mediácie medzi obeťou a páchatelom stranám sporu a požiadať o postúpenie sporu príslušnými orgánmi na mediáciu.

1.5 Kvalita plánov mediácie

Pre sudcov, prokurátorov a ostatné trestnoprávne orgány odporúčajúce mediáciu zmluvným stranám, pre právnych zástupcov radiacich klientom ako aj pre dôveru širokej verejnosti v mediáciu je veľmi dôležité, aby bola zabezpečená kvalita mediácie.

Je dôležité, aby členské štáty neustále monitorovali svoje plány mediácie a prebiehajúce pilotné projekty a zabezpečili ich vonkajšie a nezávislé hodnotenie. Je potrebné vytvoriť niektoré spoločné kritériá vrátane kvalitatívnych aj kvantitatívnych aspektov hodnotenia, ktoré umožnia porovnanie kvality plánov mediácie. Zákonodarcovia a/alebo trestnoprávne orgány členských štátov by mali identifikovať možné dôsledky mediácie a sprostredkovaných dohôd o trestnoprávných konaniach.

Vzhľadom na nerovnováhu síl medzi obeťou a páchatelom po trestnom čine členské štáty by si mali uvedomiť, že potrebám obeť je potrebné venovať zvláštnu pozornosť pred začiatkom, počas trvania aj po skončení mediácie. Z tohto dôvodu sa členským štátom odporúča, aby vykonali ďalší prieskum a zmeny v tejto záležitosti.

1.6 Dôvernosť

Povinnosť zachovávať dôvernosť by mala byť záväzná pre mediátora na všetkých stupňoch procesu mediácie aj po jeho skončení. Ak táto povinnosť podlieha výnimkám³, tieto výnimky musia byť jasne definované legislatívou.

Členské štáty by mali poskytnúť právne záruky pre zachovanie dôvernosti v rámci mediácie. Porušenie tejto povinnosti mediátorom by malo byť považované za vážne porušenie disciplíny a náležite potrestané.

1.7 Kvalifikácia mediátorov

Členské štáty a/alebo stakeholderi mediácie by mali zabezpečiť vhodné vzdelávacie programy pre mediátorov a vzhľadom na rozdiely v programoch vzdelávania vytvoriť spoločné štandardy týkajúce sa vzdelávania.

Vzdelávacie kurzy pre mediátorov by mali zahŕňať aspoň nasledujúce prvky:

- § princípy a ciele mediácie
- § postoj a etika mediátora
- § fázy mediačného procesu
- § základné poznatky o trestnoprávnom systéme
- § vzťah medzi trestným právom a mediáciou
- § označenie, štruktúru a priebeh mediácie

§ právny rámec mediácie

§ komunikačné schopnosti a techniky a práca s obeťami, páchatelmi a ostatnými účastníkmi mediačného procesu vrátane základných poznatkov o reakciách obetí a páchatelov

§ mediačné schopnosti a techniky

§ dostatočný počet cvičení typu hrania rolí a iných praktických cvičení

§ odborné schopnosti pre mediáciu v prípadoch závažných trestných činov a trestných činov mladistvých

§ rôzne metódy restoratívnej justície

§ hodnotenie poznatkov a spôsobilosti účastníka kurzu.

Po skončení tohto vzdelávacieho kurzu by mala nasledovať kontrola, mentorovanie a ďalší odborný rozvoj.

Členské štáty by mali uznať význam stanovenia spoločných kritérií pre umožnenie akreditácie mediátorov a/alebo inštitúcií, ktoré poskytujú mediačné služby a/alebo ktoré organizujú vzdelávacie kurzy pre mediátorov. Vzhľadom na zvýšenú mobilitu v celej Európe je potrebné prijať opatrenia zamerané na stanovenie spoločných medzinárodných kritérií pre akreditáciu, napr. osvedčenia európskeho mediátora, atď.

Nakoľko niektoré členské štáty sa stretávajú s problémami, pokiaľ ide o kvalitu vzdelávania mediátorov, národným vzdelávacím inštitúciám sa odporúča, aby nadviazali spoluprácu a/alebo vytvorili program nepretržitého vzdelávania pre mediátorov a lektorov mediácie (napr. Európske vzdelávacie centrum). Tento proces by mohla uľahčiť Rada Európy v spolupráci s Európskou úniou.

1.8 Účasť a ochrana mladistvých

Členské štáty by mali uznať význam podpory a ochrany mladistvých počas ich účasti na mediačnom procese prostredníctvom vytvorenia primeraných ochranných opatrení a procesných záruk.

Členské štáty by mali spolupracovať pri skúmaní, hodnotení a identifikácii osvedčených postupov za účelom vypracovania špecifických metodických pokynov pre účasť mladistvých na mediácii v trestnoprávných záležitostiach. Tento proces by mohla uľahčiť Rada Európy v spolupráci s Európskou úniou.

Tieto špecifické metodické pokyny by mali zahŕňať:

- význam veku dieťaťa alebo duševnú zrelosť a jej dôsledky pre účasť mladistvého na mediačnom konaní;
- úlohu rodičov, najmä v prípadoch, keď rodičia môžu odmietnuť účasť na mediácii;
- účasť sociálnych pracovníkov, psychológov a/alebo opatrovníkov na mediácii uskutočňovanej za prítomnosti mladistvých.

1.9 Kódexy správania

Členské štáty by mali prijať opatrenia s cieľom zabezpečiť jednotnosť pojmov, rozsahu a záruk hlavných princípov mediácie, napr. dôvernosti a pod. vo svojich krajinách prostredníctvom legislatívnych opatrení a/alebo vypracovania kódexov správania pre mediátorov.

Vzhľadom na skutočnosť, že Európsky kódex správania pre mediátorov počas mediácie občianskoprávných a obchodnoprávných sporov získava všeobecné uznanie rôznych stakeholderov mediácie v rámci celej Európy, odporúča sa vypracovanie špeciálneho kódexu správania s ohľadom na zvláštnosti mediácie v trestnoprávných záležitostiach.

1.10. Porušenia kódexu správania

Ak mediátori porušia kódex správania, členské štáty a stakeholderi mediácie by mali mať vhodné postupy pre vybavovanie sťažností a disciplinárne postupy.

1.11 Medzinárodná mediácia

Oslobodzujúce rozsudky vydané na základe sprostredkovaných dohôd by mali mať rovnaký štatút ako rozsudky alebo iné súdne rozhodnutia, ak boli prijaté oficiálnym zamestnancom súdu, napr. členom prokuratúry alebo sudcom. Takéto rozhodnutie zamedzí trestnému stíhaniu za spáchanie rovnakých skutkov v inom členskom štáte (ne bis in idem).

2. Dostatočná pozornosť a dostupnosť

2.1 Práva obetí a páchateľov

Aby umožnili obetiam a páchateľom účasť na mediácii, členské štáty by mali prijať všetky potrebné opatrenia s cieľom zabezpečiť ochranu práv a úplné uvedomenie si svojich práv obeťami a páchateľmi. Mediácia vyžaduje dobrovoľný a informovaný súhlas obetí aj páchateľov a nikdy nesmie byť použitá, ak existuje riziko, že mediácia môže znevýhodniť niektorú zo strán. Je potrebné venovať dostatočnú pozornosť nielen možným výhodám, ale aj možným rizikám mediácie pre obe strany, a najmä pre obeť⁴.

Preto je potrebné venovať špeciálne úsilie zabezpečeniu jasných, úplných a včasných informácií o mediácii sporu medzi obeťou a páchateľom.

Tieto informácie by mali obsahovať:

- proces samotnej mediácie
- práva a povinnosti užívateľov
- právne účinky mediácie.

Účastníci mediácie by mali byť najmä úplne informovaní o možných dôsledkoch mediačného konania na rozhodovanie súdu, vrátane zastavenia trestného konania a pozastavenia alebo zmiernenia sankcie uloženej údajnému páchateľovi. Aj v prípadoch, keď obeť sú mimoriadne zraniteľné, by mali vedieť o možnosti uskutočnenia mediácie bez priameho kontaktu s páchateľom.

2.2. Náklady na mediáciu pre užívateľov

Aby zabezpečili dostupnosť mediácie, členské štáty musia zabezpečiť priamu finančnú podporu pre mediačné služby vo forme právnej pomoci a/alebo pomocou iných prostriedkov. V výnimočných prípadoch v členských štátoch, kde páchateľ musí čiastočne financovať svoju účasť na mediácii, členské štáty by mali zabezpečiť, aby jeho príspevok zostal úmerný jeho príjmom. Nákladné mediačné konanie, na ktoré sa nevzťahuje právna pomoc, by mohlo byť prekážkou mediácie.

2.3 Pozastavenie premlčacej lehoty

Ak mediácia má byť dostupná, jej použitiu nesmie brániť riziko uplynutia premlčacej lehoty. Aby odstránili tento problém, členské štáty by mali zvážiť zavedenie ustanovení pre pozastavenie premlčacej lehoty.

3. Informovanosť

Z odpovedí v dotazníku vyplýva, že jednou z hlavných prekážok rozvoja mediácie je nedostatočná informovanosť o restoratívnej justícii medzi sudcami, prokurátormi a inými trestnoprávnymi orgánmi, organizáciami poskytujúcimi pomoc obetiam, právnymi expertmi, obeťami a páchatel'mi, ako aj širokou verejnosťou.

Aby Odporúčanie o mediácii v trestnoprávných záležitostiach bolo dostupné politikom, akademickým kruhom, stakeholderom mediácie a mediátorom, je veľmi dôležité, aby bolo preložené a rozšírené v jazykoch všetkých členských štátov.

Odporúča sa, aby CEPEJ vytvorila na svojej internetovej stránke špeciálnu stranu venovanú mediácii. Mohla by obsahovať preložený text Odporúčania, jeho vysvetľujúce memorandum a ostatné dôležité texty Rady Európy týkajúce sa mediácie, hodnotenia dopadu v krajinách Odporúčania na mediáciu v trestnoprávných záležitostiach. Táto špeciálna strana by mohla obsahovať aj informácie o monitorovaní a hodnotení plánov mediácie a mediálnych pilotných projektov, zoznam poskytovateľov mediácie v členských štátov, užitočné spojenia na internetové stránky, atď.

3.1. Informovanosť širokej verejnosti

Členské štáty, nevládne organizácie a ostatné stakeholderi mediácie by mali prijať potrebné opatrenia pre zvýšenie informovanosti o výhodách mediácie medzi širokou verejnosťou.

8

Tieto opatrenia môžu zahŕňať:

§ články/informácie v médiách,

§ šírenie informácií o mediácii pomocou letákov/brožúr, internetu, plagátov,

§ telefonickú linku poskytujúcu informácie o mediácii

§ informačné a poradenské centrá,

§ špecializované informačné programy, napr. „týždne mediácie“,

§ semináre a konferencie,

§ dni otvorených dverí o mediácii na súdoch a v inštitúciách poskytujúcich mediálne služby.

Členské štáty, vysoké školy, iné akademické inštitúcie a stakeholderi mediácie by mali podporovať vedecký výskum v oblasti mediácie a restoratívnej justície.

Mediácia a iné formy restoratívnej justície by mali byť zahrnuté do celoštátnych študijných plánov (školských osnov).

3.2. Informovanosť obetí a páchatel'ov

Sudcovia, prokurátori, polícia, trestnoprávne orgány, advokáti a iní odborníci v oblasti práva, sociálni pracovníci, organizácie poskytujúce pomoc obetiam, ako aj ostatné orgány zúčastnené na restoratívnej justícii by mali poskytnúť včasné informácie o mediácii obetiam a páchatel'om, s upozornením na jej možné výhody a riziká pre obe strany.

3.3. Informovanosť polície

Keďže polícia zasahuje počas raných fáz vyšetrovania vecí a teda ako prvá prichádza do kontaktu s obeťami a páchatelmi, súčasťou vzdelávania jej príslušníkov by malo byť pochopenie restoratívnej justície. Tento cieľ je možné dosiahnuť školeniami zahŕňajúcimi informácie o páchateloch a obetiach, ako aj prostredníctvom distribúcie letákov/brožúr.

3.4. Informovanosť sudcov a prokurátorov

Čoraz väčší počet členských štátov prijíma legislatívne opatrenia s cieľom umožniť sudcom a prokurátorom za rovnakých podmienok, aby vyzvali obeť a/alebo páchatelov k použitiu mediácie a/alebo postúpeniu vecí na mediáciu. Z tohto dôvodu tieto dva orgány by mali byť podrobne informované o mediačnom konaní a uvedomovať si jeho výhody a možné riziká. To je možné dosiahnuť informačnými stretnutiami a programami počítačového a nepretržitého vzdelávania.

Je dôležité podporovať rozvoj inštitucionálnych aj individuálnych vzťahov medzi mediátormi a sudcami/prokurátormi. To je možné dosiahnuť najmä prostredníctvom konferencií a seminárov.

3.5. Informovanosť advokátov

Restoratívna justícia a mediácia by mali byť zahrnuté do osnov programov počítačového aj nepretržitého vzdelávania pre advokátov.

Advokátske komory a združenia by mali viesť zoznamy poskytovateľov mediačných programov a rozosielať ich advokátom.

Členské štáty a advokátske komory by mali prijať opatrenia zamerané na vytvorenie štruktúr právnych poplatkov, ktoré by neodrádzali advokátov od toho, aby odporučili svojim klientom použitie mediácie pri riešení sporov.

3.6. Informovanosť sociálnych pracovníkov

Členské štáty by mali prijať opatrenia pre zvýšenie informovanosti sociálnych pracovníkov o restoratívnej justícii a mediácii.

¹ CEPEJ-GT-MED sa skladá z nasledujúcich členov: Nina BETETTO (Slovinsko), Ivana BORZOVÁ (Česká republika), Peter ESCHWEILER (Nemecko), Maria da Conceicao OLIVEIRA (Portugalsko), Rimantas SIMAITIS - predseda - (Litva), Jeremy TAGG (Veľká Británia), Anna WERGENS (Švédsko).

² Pozrite aj Základné princípy OSN pre používanie Programov restoratívnej justície v trestnoprávných záležitostiach ECESOC Res 2000/14 a Res 2002/12. Pojem „páchatel“, ktorý sa z praktických dôvodov používa v rámci celého odporúčania a týchto pokynov, bude znamenať aj údajného páchatel'a, napr. obvineného alebo osobu obvinenú z spáchania trestného činu.

³ Pozrite najmä Odporúčanie Rec(99)19 týkajúce sa mediácie v trestnoprávných záležitostiach, odsek 30.

⁴ Pozrite Odporúčanie Rec(2006)8 o pomoc obetiam trestných činov, bod 13.

Odporúčanie CM/Rec (2018)8 Rady ministrov členských štátov týkajúce sa restoratívnej justície v trestných záležitostiach

(Adaptované Radou ministrov 3.11.2018 na 1326. stretnutí zástupcov ministrov)

Rada ministrov v súlade s ustanoveniami článku 15.b štatútu Európskej rady vzhľadom na vzrastajúci záujem o restoratívnu justíciu v jej členských štátoch;

- uznávajúc potenciálny úžitok využitia restoratívnej justície vo vzťahu k systémom trestnej justície;
- vzhľadom na vývoj v členských štátoch v oblasti využitia restoratívnej justície ako flexibilného, responzívneho, participatívneho a problému riešiaceho procesu;
- uznávajúc, že restoratívna justícia môže dopĺňať tradičné trestné konanie alebo môže byť jeho alternatíva;
- berúc do úvahy potrebu zvýšiť účasť aktérov vrátane obetí a páchateľov, iných zasiahnutých strán a širšej komunity pri riešení a náprave škody spôsobenej trestným činom;
- uznávajúc restoratívnu justíciu ako metódu, prostredníctvom ktorej potreby a záujmy týchto strán môžu byť identifikované a uspokojené vyváženým, spravodlivým a kolaboratívnym spôsobom;
- uznávajúc legitímne záujmy obetí mať väčšie slovo v reakcii na ich viktimizáciu, komunikovať s páchateľom a získať nápravu a satisfakciu v rámci justičného procesu;
- berúc do úvahy dôležitosť podnecovania páchateľovho zmyslu pre zodpovednosť a ponúkajúc im príležitosti odčiniť, čo spáchali, čo môže pozitívne ovplyvniť ich reintegráciu, umožniť nápravu a vzájomnú pochopenie a podnietiť dezistenciu od zločinu;
- uznávajúc, že restoratívna justícia môže zvýšiť povedomie o dôležitosti roly jednotlivcov a komunit pri predchádzaní a reagovaní na zločin a jeho pridružené konflikty a tak podnecovať konštruktívnejšie reakcie trestnej justície;
- uznávajúc, že realizácia restoratívnej justície vyžaduje špecifické nástroje a vyžaduje kódex pre prax a akreditovaný výcvik;
- uznávajúc, že vzrastajúce množstvo dôkazov podložených výskumom, ktoré poukazujú na efektívnosť restoratívnej justície z rôznych hľadísk vrátane zotavovania obetí, dezistencie páchateľov a uspokojenia účastníkov;
- uznávajúc možnú škodu, ktorá môže byť spôsobená jednotlivcom alebo spoločnosťou z dôvodu nadmernej kriminalizácie a nadmerného používania punitívnych trestných sankcií obzvlášť u zraniteľných alebo sociálne vylúčených skupín, a že restoratívna justícia môže byť použitá ako reakcia na zločin tam, kde je to vhodné;
- uznávajúc, že zločin v sebe zahŕňa porušenie práv a narušenie vzťahov jednotlivca, ktorých náprava môže vyžadovať reakciu, ktorá siaha za hranice trestnej sankcie;
- berúc do úvahy značný príspevok, ktorým môžu prispieť mimovládne organizácie a miestne komunity pri znovu nastolovaní poriadku a dosahovaní harmónie a spravodlivosti a potrebu koordinovať úsilie verejných a súkromných iniciatív;
- s ohľadom na požiadavky Konvencie pre ochranu ľudských práv a základných slobôd (ETS č.5);
- s ohľadom na Európsku konvenciu o výkone práv detí (ETS č. 160) a Odporúčania Rady ministrov členských štátov č. R(85)11 o pozícii obeť v rámci trestného zákona a procedúry, č. R(87) 18 týkajúceho sa zjednodušenia trestnej justície, č. R(87)20 o sociálnych reakciách na trestnú činnosť mladistvých, č. R(88)6 o sociálnych reakciách na trestnú činnosť mladistvých u mladých ľudí, ktorí pochádzajú z rodín migrantov, č. 5(95)12 o manažmente trestnej justície, č. R(98)1 o rodinnej

mediácii, č. R(99)19 týkajúcich sa mediácie v trestných záležitostiach, Rec(2006)2 o európskych väzenských pravidlách, Rec(2006)8 o pomoci obetiam zločinu, CM/Rec(2010)1 o probačných pravidlách Rady Európy a CM/Rec(2017)3 o európskych pravidlách pre komunitné sankcie a opatrenia;

- s ohľadom na dokument CEPEJ(2007)13 Európskej komisie pre efektívnosť justície, ktorý ustanovuje smernice pre lepšiu implementáciu Odporúčania č. R(99)19 týkajúceho sa mediácie v trestných záležitostiach;
- s ohľadom na Smernicu 2012/29/EU Európskeho parlamentu a Rady z 28.11.2012, ktorá ustanovuje minimálne štandardy vo vzťahu k právam, podpory a ochrane obetí zločinu;
- s ohľadom na Viedenskú deklaráciu o zločine a justícii: stretnutie s výzvami 21. storočia (10. kongres Spojených národov o prevencii zločinu a zaobchádzaní s páchatelmi, Viedeň, 10.-17.4.2000, A/CONF. 187/4/Rev.4), ECOSOC rezolúciu 2002/12 o základných princípoch pre používanie programov restoratívnej justície v trestných záležitostiach, Príručku o programoch restoratívnej justície, ktorú publikoval Úrad Spojených národov pre drogy a zločin v roku 2006 a Znovuvybudovanie komunitných väzieb – mediácia a restoratívna justícia v Európe, ktorá bola publikovaná Európskou radou v roku 2004;
- odporúča, aby vlády členských štátov brali do úvahy princípy, ktoré sú postulované v prílohe k tomuto odporúčaniam a ktoré nadväzuje na Odporúčanie č. R(99)19 týkajúce sa mediácii v trestných záležitostiach, pri rozvoji restoratívnej justície a dali tento text k dispozícii relevantným národným úradom a organizáciám a v prvom rade sudcom, prokurátorom, polícii, väzenských službám, probačným úradom, justičným úradom pre mladistvých, úradom pre podporu obetí a organizáciám restoratívnej justície.

Príloha k Odporúčaniam CM/Rec(2018)8

I. Rozsah odporúčania

1. Cieľom tohto odporúčania je povzbudiť členské štáty v rozvoji a používaní restoratívnej justície s ohľadom na systémy trestnej justície. Presadzuje štandardy pre používanie restoratívnej justície v kontexte trestných procedúr a snaží sa ochraňovať práva účastníkov a maximalizovať efektívnosť procesu uspokojovania potrieb účastníkov. Jej cieľom je taktiež podnietiť rozvoj inovatívnych prístupov - ktoré môžu spadať mimo oblasť trestných procedúr – súdnymi orgánmi a organizáciami trestnej a restoratívnej justície.
2. Toto odporúčanie je adresované všetkým verejným a súkromným organizáciám, ktoré fungujú v oblasti trestnej justície a ktoré predkladajú alebo odporúčajú prípady pre restoratívnu justíciu alebo ktoré môžu byť inak schopné využiť restoratívnu justíciu alebo aplikovať jej princípy in ich práci.

II. Definície a všeobecné operačné princípy

3. Pod „restoratívnu justíciu“ sa myslí akýkoľvek proces, ktorý umožňuje tým, ktorí boli poškodení spáchaným trestným činom a tým, ktorí trestný čin spáchali, ak s tým slobodne súhlasia, aktívne sa zúčastniť na riešení vecí, ktoré vyplývajú z trestného činu pomocou vyškolenej a nestrannej tretej strany (ďalej „facilitátor“).
4. Restoratívna justícia často nadobúda formu dialógu (či už priameho alebo nepriameho) medzi obeťou a páchatelom. Taktiež môže zahŕňať, ak je to vhodné, iné osoby priamo alebo nepriamo zasiahnuté spáchaným trestným činom. Môže sa jednať o podporné osoby pre obeť

a páchatelov, relevantných odborníkov a členov alebo predstaviteľov zasiahnutých komunit. Ďalej sa o účastníkoch restoratívnej justície bude pre účely tohto odporúčania hovoriť ako o „stranách“.

5. V závislosti na krajine, v ktorej je uplatňovaná a spôsobe, akým je uplatňovaná, sa restoratívna justícia môže označovať ako mediácia medzi obeťou a páchatelom, trestná mediácia, restoratívna konferencia, konferencia rodinnej skupiny, rozsudkový kruh³ alebo uzmierujúci kruh⁴ atď.
6. Restoratívna justícia môže byť uplatnená v ktoromkoľvek štádiu procesu trestnej justície. Napríklad sa môže jednať o odklon od zadržania, obvinenia alebo stíhania, môže byť uplatnená v spojitosti s policajným alebo súdnym nariadením, prebiehať pred alebo súbežne so stíhaním, odohrať sa medzi usvedčením a odsúdením, byť súčasťou trestu alebo sa odohrať potom ako bol vyneseneý alebo odpykaný trest. Návrhy na restoratívnu justíciu môže prichádzať od orgánov trestnej justície alebo súdnych orgánov alebo môžu byť vyžiadané samotnými stranami.
7. Potreba súdneho dozoru je väčšia v prípadoch, kde má restoratívna justícia dopad na súdne rozhodnutie. Napríklad, keď prerušenie stíhania závisí od prijateľného uzmierenia alebo keď je dohoda predložená súdu ako odporúčané rozhodnutie alebo trest.
8. Praktiky, ktoré nezahŕňajú dialóg medzi obeťami a páchatelmi, môžu byť však tiež koncipované a realizované spôsobom, ktorý verne dodržiava princípy restoratívnej justície (viď časť III. a VII.). Restoratívne princípy a prístupy môžu byť taktiež aplikované v rámci systému trestnej justície mimo trestnú procedúru (viď časť VII.).
9. Pod „službami restoratívnej justície“ sa myslí ktokoľvek, kto poskytuje restoratívnu justíciu. Môže sa jednať o špecializované orgány restoratívnej justície ako aj súdne orgány, orgány trestnej justície a iné kompetentné orgány.
10. Pod „súdnyimi orgánmi“ sa myslia sudcovia, súdy a verejní prokurátori.
11. Pod „orgánmi trestnej justície“ sa myslí polícia, väzenstvo, justícia mladistvých a služby na podporu obetí.
12. Pod „orgánmi restoratívnej justície“ sa myslí akýkoľvek špecializovaný orgán (súkromný alebo verejný), ktorý poskytuje služby restoratívnej justície v trestných záležitostiach.

III. Základné princípy restoratívnej justície

13. Základné princípy restoratívnej justície spočívajú v tom, aby všetky strany boli schopné aktívne participovať na riešení trestného činu (princíp participácie aktérov) a aby tieto reakcie boli primárne orientované na nápravu ujmy, ktorú trestný čin spôsobuje jednotlivcom, vzťahom a širšej spoločnosti (princíp nápravy ujmy).
14. Iné kľúčové princípy restoratívnej justície sú: dobrovoľnosť; zámerný, úctivý dialóg; rovnaká starosť o potreby a záujmy zúčastnených; procedurálna férovosť; kolektívna dohoda založená na konsenze; dôraz na nápravu, reintegráciu a dosiahnutie vzájomného porozumenia; a vyhýbanie sa dominancii. Tieto princípy môžu byť uplatnené ako rámec pre širšiu reformu trestnej justície.
15. Restoratívna justícia by nemala byť koncipovaná alebo uplatňovaná s cieľom výlučne presadzovať záujmy či už obeť alebo páchatela. Jej cieľom je vytvárať neutrálny priestor, kde sú všetky strany podnietené a podporené v tom, aby vyjadrili svoje potreby a mali tieto potreby uspokojené tak, ako to je len možné.

---

³ Sentencing circle

⁴ Peacemaking circle

16. Restoratívna justícia je dobrovoľná a má byť uplatňovaná iba v prípade, že všetky strany slobodne súhlasia, potom ako boli plne informovaní o povahe procesu a jeho možných výsledkoch a dôsledkoch, vrátane toho, aký dopad, ak vôbec nejaký, bude mať proces restoratívnej justície na budúce trestné konanie. Strany musia mať právo v ktoromkoľvek štádiu tohto procesu svoj súhlas odvolať.
17. Restoratívna justícia musí byť vykonávaná dôverným spôsobom. Diskusie v rámci restoratívnej justície by mali zostať dôverné a môžu byť následne použité jedine so súhlasom zúčastnených strán (viď pravidlo 53.).
18. Restoratívna justícia by mala byť všeobecne dostupnou službou. Typ, vážnosť a geografické miesto spáchaného trestného činu by nemali sami o sebe viesť k tomu, aby restoratívna justícia nebola ponúknutá obetiam a páchateľom.
19. Služby restoratívnej justície by mali byť dostupné v ktoromkoľvek štádiu procesu trestnej justície. Obete a páchatelia by mali od relevantných úradov a právnych odborníkov obdržať dostatočné informácie, aby sa vedeli rozhodnúť, či majú záujem participovať alebo nie. Odporúčania môžu prísť od súdnych orgánov alebo orgánov trestnej justície v ktoromkoľvek štádiu procesu trestnej justície. Toto nevyklučuje možnosť vlastnej žiadosti o službu restoratívnej justície.
20. Orgány restoratívnej justície by mali dostať dostatočnú autonómiu vo vzťahu k systému trestnej justície. Je dôležité zachovať určitú rovnováhu medzi potrebou autonómie u týchto orgánov a potrebou zabezpečiť dodržiavanie štandardov praxe.

IV. Právny základ pre restoratívnu justíciu v rámci trestnej procedúry

21. Členské štáty môžu vytvoriť jasný právny základ, na základe ktorého súdne orgány odporúčajú prípady na restoratívnu justíciu alebo v rámci ktorého môže byť restoratívna justícia uplatnená tak, aby mala alebo mohla mať dopad na trestné stíhanie a súdne konanie.
22. Tam, kde bude restoratívna justícia uplatňovaná v rámci trestného konania, by mali byť zavedené smernice. Tieto by mali obzvlášť pojednávať o procedúrach pre odporúčanie prípadov na restoratívnu justíciu a ich riešenie v rámci restoratívnej justície.
23. V rámci restoratívnej justície musia byť uplatnené procedurálne poistky/záruky. Strany by mali byť obzvlášť informované o a mať prístup k jasným a efektívnym postupom pri sťažnostiach. Tam, kde to bude vhodné, by strany mali mať prístup k prekladateľským a právnym službám.
24. V prípadoch, kde sa restoratívna justícia týka detí (či už ako obetí alebo ako páchateľov), majú rodičia, zákonní zástupcovia alebo iní vhodní dospelí právo zúčastniť sa konania, aby sa ubezpečili, že ich práva budú presadzované. Ich participácia v restoratívnej justícii by mal byť riadená špeciálnymi predpismi a právnymi poistkami/ zárukami.

V. Fungovanie trestnej justície vo vzťahu k restoratívnej justícii

25. Pred súhlasom s restoratívnou justíciou musí facilitátor plne informovať strany o ich právach, povahe procesu restoratívnej justície, možných dôsledkoch ich rozhodnutí zúčastniť sa a postupe pri sťažnosti.
26. Restoratívna justícia sa môže uskutočniť iba so slobodným a informovaným súhlasom oboch strán. Nikto nesmie byť podnecovaný k účasti na procese restoratívnej justície neférovými prostriedkami. Restoratívna justícia nebude uskutočnená s tými jednotlivcami, ktorí z akéhokoľvek dôvodu nie sú schopní pochopiť význam tohto procesu.
27. Služby restoratívnej justície by mali byť tak inkluzívne, ako je to len možné. Mala by byť uplatnená taká miera flexibility, ktorá umožní participáciu čo najväčšieho množstva ľudí.
28. Súdne orgány a orgány trestnej justície by mali vytvoriť nutné podmienky, procedúry a infraštruktúru pre odporúčenie prípadov službám restoratívnej justície, kedykoľvek to bude

možné. Osoby, ktoré sú zodpovedné za tieto odporúčania, by mali kontaktovať služby restoratívnej justície pred predložením odporúčania, ak si nie sú isté, či nerovnosti vo vzťahu k veku, zrelosti a intelektuálnym schopnostiam strán alebo iné faktory, nevyklučujú možnosť uplatniť restoratívnu justíciu. V prípadoch, kde existuje prezumpcia v prospech odporúčania, môžu vyškolení facilitátori v spolupráci so stranami stanoviť, či sú prípady vhodné pre restoratívnu justíciu.

29. Facilitátori musia mať dostatok času a zdrojov, aby mohli zrealizovať dostatočnú mieru prípravy, posúdenia rizika a dodatočnej práce so stranami. V prípadoch, kde facilitátori pochádzajú zo súdnych orgánov a orgánov trestnej justície, by mali títo facilitátori konať v súlade s princípmi restoratívnej justície.
30. Základné fakty prípadu by mali strany bežne uznať ako základ pre východisko restoratívnej justície. Účasť v restoratívnej justícii by nemala byť použitá ako dôkaz priznania viny v následnom trestnom konaní.
31. Rozhodnutie odporučiť trestný prípad na restoratívnu justíciu, keď je toto rozhodnutie prijaté so zámerom zastaviť súdne konanie v prípade, že bude dosiahnutá dohoda, by malo byť sprevádzané rozumným časovým úsekom, v rámci ktorého by súdne orgány mali byť informované o stave procesu restoratívnej justície.
32. Tam, kde je prípad odporučený na restoratívnu justíciu súdom pred usvedčením alebo vynesením rozsudku, by rozhodnutie ako postupovať po dosiahnutí výsledku dohody medzi stranami malo byť ponechané súdnym orgánom.
33. Pred začatím restoratívnej justície by mal facilitátor obdržať všetky relevantné fakty týkajúce sa prípadu a všetky nutné informácie od kompetentných súdnych orgánov alebo orgánov trestnej justície.
34. Rozhodnutia súdnych orgánov prerušiť súdne konanie z dôvodu dosiahnutia a úspešnej realizácie dohody restoratívnej justície, by mali mať ten istý status ako rozhodnutia z iných dôvodov, ktoré podľa národnej legislatívy majú za dôsledok prerušenie súdneho konania voči tej istej osobe vo vzťahu k tým istým faktom a v tom istom štáte.
35. Keď je prípad vrátený späť na súdne orgány bez dosiahnutej dohody medzi stranami alebo po neúspešnej realizácii takejto dohody, rozhodnutie ako pokračovať by malo byť prijaté bezodkladne a v súlade s právnymi a procedurálnymi poistkami/zárukami, ktoré existujú v národnej legislatíve.

VI. Fungovanie služieb restoratívnej justície

36. Služby restoratívnej justície by sa mali riadiť štandardmi, ktoré uznali kompetentné úrady. Je vhodné vyvinúť štandardy kompetencií a etických pravidiel a procedúry pre výber, výcvik, podporu a hodnotenie facilitátorov.
37. Nad službami restoratívnej justície a poskytovateľmi výcvikov restoratívnej justície by mal vykonávať dozor kompetentný úrad.
38. Služby restoratívnej justície by mali pravidelne monitorovať prácu ich facilitátorov a tak zabezpečovať dodržiavanie štandardov a bezpečný a efektívny výkon praxe.
39. Služby restoratívnej justície by mali vyvinúť vhodné systémy na zaznamenávanie údajov, ktoré by im umožnili zbierať informácie o realizovaných prípadoch. Minimálne by mal byť zaznamenaný typ zrealizovanej restoratívnej justície alebo dôvody, prečo prípady nenapreovali. Evidenciu anonymných údajov by mal na národnej úrovni viesť kompetentný úrad a dať ich k dispozícii pre výskum a evaluáciu.
40. Facilitátori by mali byť prijímaní zo všetkých častí spoločnosti a vo všeobecnosti by mali disponovať solídnymi poznatkami o lokálnej kultúre a komunitách. Mali by taktiež disponovať

senzibilitou a schopnosťami, ktoré im umožňujú uplatňovať restoratívnu justíciu v interkultúrnom prostredí.

41. Facilitátori by mali disponovať solídnym úsudkom a vlastniť interpersonálne zručnosti nutné pre efektívnu realizáciu restoratívnej justície.
42. Pred realizáciou restoratívnej justície by mali facilitátori podstúpiť úvodný výcvik ako aj kontinuálne ďalšie vzdelávanie. Ich výcvik by im mal poskytnúť vysokú úroveň kompetencie, vrátane zručností pre riešenie konfliktov, špecifických požiadaviek pre prácu s obeťami, páchatelmi a zraniteľnými osobami a základné poznatky o trestnom systéme. Odborníci trestnej justície, ktorí odporúčajú prípady na restoratívnu justíciu by taktiež mali prejsť adekvátnym výcvikom.
43. Facilitátori by mali byť skúsení a podstúpiť pokročilý výcvik pred realizáciou citlivých, komplexných a vážnych prípadov v restoratívnej justícii.
44. Manažéri facilitátorov by mali podstúpiť prípadovú supervíziu a výcvik v manažmente služieb, ktorý je pre restoratívnu justíciu špecifický.
45. Poskytovatelia výcvikov by mali zabezpečiť, aby ich materiály a výcvikové prístupy korešpondovali s aktuálnymi poznatkami o efektívnom výcviku a facilitačnej praxi.
46. Restoratívna justícia by mala byť realizovaná nestranným spôsobom na základe faktov o prípade a potrebách a záujmoch strán. Facilitátor by mal vždy rešpektovať dôstojnosť strán a zabezpečiť, aby jeden k druhému pristupovali s rešpektom. Nemalo by dôjsť k ovládnutiu procesu jednou stranou alebo facilitátorom. Restoratívny proces by mal byť zrealizovaný s rovnakým záujmom o všetky strany.
47. Služby restoratívnej justície sú zodpovedné za vytvorenie bezpečného a pohodlného prostredia pre proces restoratívnej justície. Facilitátor by mal venovať príprave strán na ich účasť dostatočný čas, byť senzitívny voči zraniteľnosti ktorejkoľvek strany a, ak je to nutné pre zabezpečenie bezpečnosti jednej alebo viacerých strán, proces restoratívnej justície prerušiť.
48. Restoratívna justícia by mala byť vykonávaná efektívne, ale tempom, ktoré je pre strany prijateľné. Citlivé, komplexné a vážne prípady môžu obzvlášť vyžadovať zdĺhavejšiu prípravu a doplnkové aktivity. Strany bude tiež možno nutné odporučiť na iné služby ako napríklad liečbu traumy alebo závislosti.
49. Aj navzdory princípu dôvernosti by mal facilitátor poskytnúť kompetentným úradom informácie o hroziacich alebo vážnych trestných činoch, ktoré sa môžu dostať na povrch počas procesu restoratívnej justície.
50. Dohody by mali obsahovať iba férové, dosiahnuteľné a primerané aktivity, s ktorými všetky strany slobodne a informovane súhlasili.
51. Dohody nemusia zahŕňať hmatateľné výsledky. Strany môžu slobodne skonštatovať, že dialóg dostatočne upokojil ich potreby a záujmy.
52. Tak, ako je to len možné, by mali byť dohody založené na vlastných myšlienkach strán. Facilitátori by mali iba zasahovať do dohôd strán, keď ich o to strany požiadajú alebo keď by niektoré aspekty ich dohôd boli zjavne neprimerané, nerealistické alebo neférové. V takýchto prípadoch by facilitátori mali vysvetliť a zaznamenať ich dôvody pre zasahovanie do dohody.
53. Ak bude mať restoratívna justícia dopad na súdne rozhodnutie, potom by mal facilitátor informovať relevantné súdne orgány alebo orgány trestnej justície o podniknutých krokoch a výsledkoch restoratívnej justície. Nehľadiac na povinnosti facilitátorov podľa bodu 49 ich správy by nemali odhaľovať obsahy diskusií medzi stranami a ani vyjadrovať akékoľvek hodnotenie správania strán počas procesu restoratívnej justície.

VII. Kontinuálny vývoj restoratívnej justície

54. Restoratívna justícia vyžaduje adekvátne ľudské a finančné zdroje, aby mohla byť efektívne realizovaná. Tam, kde je uplatňovaná, by národné štruktúry mali podporovať a koordinovať postupy a rozvoj v oblasti restoratívnej justície koherentným a udržateľným spôsobom.
55. Medzi súdnymi orgánmi, orgánmi trestnej justície a restoratívnej justície, právnymi odborníkmi, páchatelmi a skupinami, ktoré konajú v prospech obetí a komunít by malo dochádzať k pravidelným konzultáciám, ktoré by umožnili rozvoj spoločného chápania významu a zmyslu restoratívnej justície.
56. Súdne orgány a orgány trestnej justície a restoratívnej justície by mali byť podnecované a podporované v spolupráci s ich miestnymi komunitami s cieľom informovať ich o použití restoratívnej justície a začleniť ich do tohto procesu tam, kde to bude možné.
57. Restoratívnu justíciu by mali uplatňovať tí, ktorí prešli dostatočným výcvikom vo facilitovaní. Avšak je vhodné zvyšovať povedomie o tejto problematike u celého personálu a manažérov zo súdnych orgánov a orgánov trestnej justície ako aj u odborníkov z trestnej justície vo vzťahu k princípom riešenia konfliktov a restoratívnej justície tak, aby týmto princípom rozumeli a boli ich schopní aplikovať v rámci ich každodennej práce.
58. V prípadoch, kedy sú páchatelia odsúdení na dozor a sprevádzanie probačnej služby, môže byť restoratívna justícia realizovaná pred alebo súbežne s dozom a sprevádzaním ako aj v čase plánovania trestu. Využívanie restoratívnej justície v čase plánovania trestu, by umožnilo, aby boli dohody restoratívnej justície brané do úvahy pri príprave plánov dozoru a sprevádzania.
59. Aj keď restoratívnu justíciu typicky charakterizuje dialóg medzi stranami, mnohé intervencie, ktoré nie sú založené na dialógu medzi obeťou a páchatelom, môžu byť skoncipované a zrealizované spôsobom, ktorý verne dodržiava princípy restoratívnej justície. Jedná sa o inovatívne prístupy k odškodňovaniu, zotavovaniu obetí a reintegrácii páchatelov. Napríklad, programy pre odškodňovanie komunity, odškodňovacie výbory, priame odškodňovanie obetí, programy podpory obetí a svedkov, podporné skupiny pre obeť, terapeutické komunity, kurzy pre zvyšovanie uvedomenia dopadu trestného činu na obeť, vzdelávanie páchatelov a väzňov, súdy pre riešenie konfliktov, skupiny pre podporu a zodpovednosť, ceremónie pre reintegráciu páchatelov a projekty zapájajúce páchatelov a ich rodiny alebo iné obeť zločinu atď. môžu všetky byť realizované restoratívne, keď budú realizované v súlade so základnými princípmi restoratívnej justície (viď časť III.).
60. Restoratívne princípy a prístupy môžu byť taktiež uplatňované v rámci systému trestnej justície, ale mimo trestné konanie. Napríklad, môžu byť uplatňované v prípadoch, kde existuje konflikt medzi občanmi a príslušníkmi polície, medzi väzňami a väzenským personálom, medzi väzňami alebo medzi probačnými úradníkmi a páchatelmi, nad ktorými vykonávajú dozor. Taktiež môžu byť aplikované v prípadoch, kde je konflikt medzi členmi personálu v súdnych orgánoch alebo orgánoch trestnej justície.
61. Súdne orgány a orgány trestnej justície môžu proaktívne aplikovať restoratívne princípy a prístupy. Napríklad, môžu ich aplikovať na vybudovanie a udržiavanie vzťahov: medzi členmi personálu v rámci systému trestnej justície; medzi príslušníkmi polície a členmi komunity; medzi väzňami; medzi väzňami a ich rodinami; alebo medzi väzňami a väzenským personálom. Môže to prispieť k vybudovaniu dôvery, rešpektu a sociálneho kapitálu medzi alebo vo vnútri týchto skupín. Súdne orgány a orgány trestnej justície môžu taktiež proaktívne aplikovať restoratívne princípy a prístupy pri prijímaní manažérskych rozhodnutí a konzultovaní personálu a v iných oblastiach personálneho manažmentu a prijímania organizačných rozhodnutí. Môže to napomôcť vybudovať restoratívnu kultúru v rámci týchto inštitúcií.

62. Odhliadnuc od potreby realizovať restoratívnu justíciu autonómne vo vzťahu k procesu trestnej justície, orgány restoratívnej justície, súdne orgány, orgány trestnej justície a iné relevantné verejné služby by mali navzájom spolupracovať na lokálnej úrovni s cieľom propagovať a koordinovať uplatňovanie a rozvoj restoratívnej justície v ich oblasti.
63. Súdne orgány a orgány trestnej justície by mali vymenovať člena personálu s formálnou zodpovednosťou za propagovanie a koordinovanie použitia restoratívnej justície daným orgánom ako aj v rámci daného orgánu. Táto osoba by taktiež mohla byť zodpovedná za sieťovanie s inými miestnymi organizáciami a komunitami vo vzťahu k rozvoju a použitia restoratívnej justície.
64. Členské štáty by mali spolupracovať a navzájom si pomáhať v ich rozvoji restoratívnej justície. Malo by sa jednať o zdieľanie informácií o používaní, rozvoji a dopade restoratívnej justície a spoločné vytváranie postupov, výskumu, výcvikov a inovatívnych prístupov. Členské štáty (a/alebo miestne orgány a relevantné organizácie členských štátov) s dobre rozvinutými restoratívnymi postupmi a praktikami, by mali zdieľať informácie, materiály a expertízu s inými členskými krajinami alebo s ich miestnymi orgánmi a relevantnými organizáciami.
65. Národné vlády a samosprávy, súdne orgány a orgány trestnej a restoratívnej justície by mali realizovať propagačné aktivity s cieľom zvýšiť povedomie o restoratívnej justícii u širokej verejnosti.
66. Členské štáty by mali propagovať, napomáhať a umožňovať výskum v oblasti restoratívnej justície a facilitovať evaluáciu akéhokoľvek programu alebo projektu, ktorý implementujú alebo dotujú. Všetky služby restoratívnej justície by mali dovoliť a napomáhať nezávislej evaluácii ich služby.
67. Toto odporúčanie, k nemu pripojené princípy a ich implementácia by mali byť pravidelne vyhodnocované vo vzťahu k akémukoľvek významnému vývoji v oblasti restoratívnej justície v členských štátoch a v prípade potreby by mali byť adekvátne zrevidované.

Spracovali:

PhDr. Vladimír Cehlár, PhD.

JUDr. Renáta Ďurkechová, PhD.